

BEATA PAJĄK

Koło Naukowe Studentów Ochrony Środowiska, KUL Jana Pawła II

PROBLEMY GOSPODARKI ODPADAMI GMIN WIEJSKICH NA PRZYKŁADZIE GMINY POTOK WIELKI

*Waste management problems in rural districts
on an example of Potok Wielki district*

Słowa kluczowe: gospodarka odpadami, Potok Wielki, „dzikie” wysypiska, rodzaje odpadów

I. WSTĘP

Ważnym problemem ochrony środowiska, z którym borykają się ciągle miasta i gminy, jest gospodarka odpadami. Od wielu lat odnotowuje się przyrost ogromnej masy odpadów. W małych gminach wiejskich system gospodarki odpadami nie funkcjonuje dostatecznie dobrze, nie są wdrażane założenia PGO. Mieszkańcy wsi często nie zdają sobie sprawy z niebezpieczeństwa związanego z nieprawidłowym deponowaniem odpadów. Brak odpowiedniej i bardzo potrzebnej edukacji ekologicznej w tym zakresie, powoduje wzrost liczby „dzikich” wysypisk, niewykorzystywanie kontenerów przeznaczonych do sortowania odpadów komunalnych oraz zaprzestanie dbałości o estetykę okolicy. Małe gminy „toną” we własnych śmieciach. Jedną z takich gmin jest Gmina Potok Wielki.

Rodzaje produkowanych odpadów w gminach wiejskich

Rolnictwo oraz działalność związana z rolnictwem przyczyniają się do powstania dużej masy specyficznych i charakterystycznych dla wsi odpadów. Główne źródła odpadów na terenie gmin wiejskich pochodzą z hodowli zwierząt, uprawy roślin, działalności bytowo-gospodarczej, przetwórstwa rolno-spożywczego, komunikacji oraz gospodarki ściekowej i budowlanej. Wśród tych odpadów znajdują się odpady: organiczne, mineralne oraz niebezpieczne.

a) *Odpady organiczne* na wsi powstają w wyniku:

- działalności bytowo-gospodarczej człowieka, np. resztki jedzenia, przeterminowana i zepsuta żywność;
- produkcji roślinnej, np. słoma, liście buraczane, odpady z sadów;
- produkcji zwierzęcej, np. odchody zwierząt;
- przetwórstwa rolno-spożywczego, np. odpady z wyrobów masarskich, z produkcji nabiału;
- procesów oczyszczania ścieków wiejskich; osady z mechaniczno-biologicznych oczyszczalni (jeśli na terenie gminy istnieje system kanalizacji).

Najlepszym sposobem utylizacji odpadów organicznych jest ich kompostowanie. Kompost jest to produkt biologicznego rozkładu masy roślinnej, ma wartość nawozową

zbliżoną do obornika. Z dużej zawartości substancji organicznej (do 50%) i składników mineralnych wynika glebotwórcza i nawozowa rola kompostu. Ma on zastosowanie między innymi w zachowaniu i zwiększaniu żyzności gleb oraz w przywracaniu urodzajności glebom o różnym stopniu zdegradowania.

b) *Odpady mineralne* na terenie gminy wiejskiej mają swoje źródło w:

- odpadach bytowo-gospodarczych;
- odpadach z przemysłu rolno-spożywczego;
- odpadach budowlanych;
- osadach z wiejskich oczyszczalni ścieków (jeżeli tak owe istnieją).

Ten rodzaj odpadów powstaje przede wszystkim w gospodarstwach domowych, przedszkolach, szkołach, ośrodkach zdrowia, urzędach itp. Ta grupa charakteryzuje się dużą ilością odpadów nieorganicznych takich jak: szkło, tworzywa sztuczne, metale, wyroby ceramiczne. Tego rodzaju odpady można ponownie przetworzyć, w tym celu powinny być one gromadzone w punktach umożliwiających ich selekcję oraz powinny być odpowiednio, dobrze zorganizowane i sprawnie działające struktury odpowiedzialne za zbieranie i przetwarzanie odzyskanych surowców, np. w postaci punktów skupu (ruchomych bądź stałych).

c) *Odpady niebezpieczne* produkuje każde gospodarstwo na wsi, ponieważ są to odpady związane z produkcją rolną, wspartą nawożeniem. Będą to: przeterminowane środki ochrony roślin – pestycydy, opakowania po tych preparatach oraz po nawozach mineralnych, zużyte akumulatory, baterie, przeterminowane lekarstwa itp. Odpady te zawierają składniki silnie toksyczne o zdolnościach do bioakumulacji. Likwidacja tych przeterminowanych środków najczęściej odbywa się na terenach wiejskich, poprzez umieszczanie odpadów niebezpiecznych w betonowych zbiornikach (tzw. mogielniki) lub zakopywanie w dołach ziemnych. Utylizacja tych odpadów powinna polegać na ich bezpiecznym składowaniu na specjalnie przystosowanych do tego składowiskach. Powinna być prowadzona zbiórka tego rodzaju odpadów, a następnie powinny być one wywożone i nieszkodliwiane na składowiskach odpadów niebezpiecznych [1,2].

II. POŁOŻENIE I CHARAKTERYSTYKA GMINY POTOK WIELKI

Gmina Potok Wielki jest położona na skraju Wyżyny Lubelskiej i Kotliny Sandomierskiej województwa lubelskiego. Jest to gmina granicząca z województwem Podkarpackim, ma charakter rolniczy. Całą gminę można podzielić na dwie części: południową z polami uprawnymi oraz północną ze stawami i lasami. Gmina Potok Wielki zajmuje obszar 98 km², zamieszkuje ją 5 370 mieszkańców. Znaczna część gminy wchodzi w skład parku krajobrazowego „Lasy Janowskie”. Północna część gminy charakteryzuje się glebami dobrej jakości, jest ona wykorzystywana pod uprawy rolnicze, natomiast południowa część jest bogata w naturalne zbiorniki wodne (głównie stawy) i lasy, decyduje to o bogactwie typów krajobrazów występujących na terenie gminy Potok Wielki [4].

III. PROBLEMY GOSPODARKI ODPADAMI NA TERENIE GMINY POTOK WIELKI

Gmina musi realizować Plan Gospodarki Odpadami, jest to obowiązek obligatoryjny, który zawiera informacje jak powinna wyglądać gospodarka odpadami danej gminy. Plan taki powinien zawierać zasady postępowania z odpadami oraz sposoby ich zagospodarowania. Są to zasady: zapobiegania powstawania odpadów u źródła, ograniczania ilości produkowanych odpadów, ich odzysku (zgodnego z wymogami ochrony

środowiska) oraz ich unieszkodliwiania (poprzez ich składowanie, a także spalanie) [3]. Gmina Potok Wielki posiada PGO, ale jak na razie gmina ma problemy z wywiązywaniem się z tego obowiązku. Obecna sytuacja gminy przedstawia się problematycznie. Na terenie gminy nie ma przeprowadzanej selektywnej zbiórki odpadów, brak jest punktów gromadzenia oraz ich skupu. Mieszkańcy nie posiadają koszy do sortowania odpadów. Jedynym wyjątkiem jest ruchomy skup złomu. Na terenie gminy znajduje się tylko jedno składowisko odpadów, spełnia ono nowoczesne standardy. Liczne są „dzikie” wysypiska na podmokłych łąkach, wśród zadrzewień polnych, w dołach, na obszarze lasów itp. Jednak nie tylko brak kontenerów, odpowiednich składowisk i skupów jest najpoważniejszym zagrożeniem dla gospodarki odpadami tej gminy. O wiele groźniejsza jest mentalność mieszkańców gminy, którzy nie tylko nie widzą, ale nawet nie czują potrzeby zmian w tej dziedzinie. Potrzebna jest tu więc natychmiastowa, skuteczna i dobrze przeprowadzona edukacja ekologiczna oraz kampania odpadowa. Nieprzygotowani w tym zakresie mieszkańcy gminy nie potrafią poprawnie posortować „śmieci”, nie widzą również takiej potrzeby. Nie przemawiają do nich racjonalne przyrodniczo-gospodarcze argumenty. Trudno do nowych przyzwyczajzeń namówić starsze pokolenie, ale również młodzież często nie włącza się w plan gospodarki odpadami, wyrzucając opakowania byle gdzie. Najczęstsze miejsca takich „mini” wysypisk znajdują się wokół przystanków, szkół, dyskotek i innych miejsc masowej obecności młodzieży. To dziwi, gdy obserwuje się tych samych ludzi wkoło swoich własnych domów, gdzie pilnują porządku, ale ten rodzaj porządku wpoiili im rodzice, którzy niejednokrotnie z pomocą swoich dzieci wywożą zebrane wokół domu odpady na oddalone „dzikie” wysypisko. Gmina Potok Wielki mimo istnienia wodociągów na praktycznie całym terenie (zwodociągowanie w 90%), nie posiada zbiorczej kanalizacji z oczyszczalnią ścieków. Jedynym wyjątkiem jest lokalna oczyszczalnia ścieków obejmująca teren szkoły podstawowej i ponadpodstawowej w miejscowości Potoczek. Jest to poważny problem, gdyż liczne bezodpływowe zbiorniki, zwane szambami przeważnie nie mają odpowiednio zabezpieczonego i wybetowanego dna. Mało tego można zaobserwować opróżnianie tych zbiorników nie za pomocą wozów asenizacyjnych, ale dzięki pompie ssącej ścieki te są odprowadzane z gospodarstw domowych przed budynki gospodarcze, na trawniki, na których parę dni później pasą się krowy. Jeszcze inni mieszkańcy inaczej „rozwiązali” swoje problemy z odpadami. Oni pozbywają się „śmieci” poprzez ich spalanie. Spalania odpadów powoduje uwalnianie się do powietrza lotnych związków toksycznych.

Podstawowymi problemami w gospodarce odpadami Gminy Potok Wielki są więc: „dzikie” wysypiska, brak segregacji, brak świadomości ekologicznej, brak odpowiedniej ilości koszy i kontenerów, brak przygotowania do sortowania oraz indywidualne spalanie odpadów. Rozwiązanie problemów gospodarki odpadami na terenie gminy należałoby więc zacząć od wdrażania założeń PGO.

Ważnym elementem PGO jest kampania odpadowa. Działania edukacyjne mają przede wszystkim na celu uświadomienie mieszkańcom, że odpady to również ich problem, a nie tylko gminy. Następnie prowadzący edukację ekologiczną powinni dostarczyć informacji w zakresie postępowania z odpadami, według hierarchii: unikaj odpadów u źródła, używaj wielokrotnie, naprawiaj, kupuj rzeczy trwałe, odzyskuj surowce wtórne, kompostuj, bądź świadomym konsumentem. Kolejnym krokiem powinna być prezentacja korzyści finansowych, zdrowotnych i środowiskowych. Aby edukacja w zakresie gospodarki odpadami osiągnęła pomyślne wyniki, powinna być oddzielnie przeprowadzona i obmyślona dla uczniów, radnych, społeczności miejscowej i przedsiębiorców.

IV. PODSUMOWANIE

Problemy te nie odbiegają od dylematów związanych z gospodarką odpadami na terenie większości gmin wiejskich w Polsce. Lata zaniedbań ze strony władz doprowadziły do opłakanej sytuacji w lokalnej gospodarce odpadami. Brak infrastruktury komunalnej, miejsc skupu odpadów nadających się do ponownego przetworzenia, kontenerów, świadomości ekologicznej wynikającej z braku odpowiedniej edukacji prowadzi do „zaśmiecania” terenu gminy, która mimo tych wszystkich braków jest miejscem ciekawym przyrodniczo. Przemierzając te tereny stosunkowo często napotykamy jednak niemiłe niespodzianki w postaci „dzikich” wysypisk, które zupełnie nie współgrają z krajobrazem polskiej wsi. Nadzieje związane z racjonalną gospodarką odpadami należy pokładać w szybkiej realizacji planowanych na terenie gminy przedsięwzięć. Wkrótce ma zostać wybudowana oczyszczalnia ścieków, co jest związane z budową kanalizacji. Otuchę można także wiązać z planowaną selektywną zbiórką odpadów na „kółkach”. Poprawa gospodarki odpadami tej, jak i jej podobnych gmin jest związana z szybkością realizacji planowanych inwestycji zmierzających do poprawy stanu środowiska.

V. LITERATURA

1. Borowski G., J. Sito (red.). 1998. Gospodarka odpadami. Lublin.
2. Giordano K. 2005. Planowanie zrównoważonego rozwoju gminy w praktyce. Wydawnictwo KUL. Lublin . s. 87-94.
3. Ustawa o odpadach z 2001r.
4. www.potokwielki.lubelskie.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=128&Itemid=26_